

Hvad de gamle fortalte

Af N. SODBORGS efterladte Optegnelser.

FISKER Jens Peter Stærk, Feggesund, har engang fortalt om sin Barndom. Han var født 1857 i Feggesund, hvor Faderen var Krejler. Da han var fem Aar gammel, blev han anbragt hos sin Bedstemor, Bente Mari', som var Enke og noget svagelig; hun maatte altid gaa med Kæp og var bange for at være alene. Hos hende var han i syv Aar, og da han kom til at gaa i Skole, lavede hun om Aftenen, før hun gik i Seng, Mellemmader til ham til næste Dag, og de blev saa sat paa en Fjæl ved Sengen, men tit aad Musene baade Smør og Paalæg om Natten.

Om Vinteren gik Hønsene inde i Stuen, hvor der var Lergulv, de havde deres Sæde paa en Fjæl mellem Alkoven og Bilæggerovnen, og under Lænestolen lagde de Æg. I Vestenden af det lille Hus var et ganske lille Bryggers, i den Østre Ende var der Faaresti, hun havde nemlig to Faar. Midt i Huset var der en Stue, og Køkkenet og Forstue var i et; der var Trælyre paa Taget oven over det aabne Ildsted. Engang var de føjet inde i tre Døgn og maatte brænde Lys om Dagen, og hans Fader havde fortalt, at engang, da der var en Masse Sne, havde de maattet sætte en Stage ovenud af Lyren, for at Folk ikke skulde køre paa huset.

Da Jens Peter var ni Aar, kom han til at tjene hos Smed P. Knudsen i Arup; første Sommer tjente han kun Føden, næste Sommer fik han dog 4 Kr. i Løn. Da han var 13 Aar, kom han ud at sejle med sin Farbroder, som var Skipper og sejlede omkring i Limfjorden, første Sommer ingen Løn, men næste Sommer 10 Kr.

Engang reddede han en stor Dreng fra Arup fra at drukne i Aalborg Havn. Drengen var Søn af Niels Vendelbo, som boede lidt Nord for Arup Kirke, og som ogsaa havde en Skude. Hans to Sønner, Ole og Jens, sejlede engang alene til Aalborg, og i Havnen faldt Jens udenbords. Jens Peter Stærk stod paa sin Skude og saa det og tog straks en Pram og roede hen og reddede Drengen, men han havde nær ikke faaet ham op, da han havde faaet sine Fødder ind under Baadens Køl og krampagtigt holdt dem fast der. Senere kom Jens Peter til at sejle sammen med sin Far og boede gennem hele sit Liv ved Feggesund som Fisker.

Af andre gamle Mennesker her paa Hannæs, som har fortalt mig om gamle Dage, skal særlig nævnes Erik Tømmermand i Øsløs, som blev over 93 Aar og ligeledes hans Datter Ane Eriksen, som ogsaa fortalte udmærket.

Der var ikke saa lidt Overtro her paa Hannæs for flere Aar tilbage, f. Eks. troede mange, at der var nogle, som kunde kaste Utøj paa Folk, og det var der maaske ogsaa. I et lille Hus ikke langt fra Øsløs Strand boede der engang to Søstre, Jan Mari' og Stin' eller Johns Piger, som de blev kaldt. De havde en Ko og klarede sig helt godt. Særlig Stin' var om sig og kom meget rundt i Gaardene og saa helst, at man saa gav hende lidt med hjem. Engang var hun blevet fornærmet i Gaarden Bundgaard, fordi hun syntes, de havde givet hende for lidt.

Da hun saa gik ud derfra, hang der en hel Del rent Vasketøj til Tørring i Gaarden, men da Konen senere kom og vilde tage det ind, opdagede hun straks, at det var overfyldt med Lus, "hver Høved saa stuer, saa stuer", og

der var ingen Tvivl om, at det var Stin' Jonster, som havde forvoldt det for at hævn sig.

Jan Mari' blev gift og fik en lille Dreng, men døde snart efter, og hendes Mand rejste bort og lod Stin' beholde Drengen. Skønt han baade fik Skænd og Bank, kom Stin' alligevel til at holde af ham. Engang var Drengen gaaet hen til en Mand, som blev kaldt skævhovedet Niels Bro, og bad om en Murred (Gulerod). Men Niels Bro blev gal og sagde: "Nej, go din Vej, din Fandens Knægt". Men fra den Dag af vilde hans Ko ikke give Mælk. Han gik saa over til Himmerland til Maren Haaning og fortalte hende det og sagde ogsaa, at de havde siddet Vagt ved Koen og var sikre paa, at ingen malkede den. Men Maren var klogere. "Jo", sagde hun, "Koen bliver nu malket alligevel, for der er en, der stikker Strikkepinde i Bjælken hjemme hos sig selv, og paa den Maade kan hun malke sin Spand helt fuld, og vil du ha' hende at se, kan du gaa med ind i Kammeret her". Men det turde Niels Bro ikke. "Ja, du skulde jo et ha' nægtet den bette Dreng den Gulerod den anden Daw", sagde Maren, og Niels Bro gjorde store Øjne, at Maren ogsaa kunde vide det, men nu vidste han altsaa Besked.

An' Skaarup, som havde været gift med Degnen Langballe i Øsløs, boede, da hun blev Enke i Skippergade. Hun brugte Tranlampe, en lille Skaal af rødt, brændt Kar med Tip. Til Væge brugte hun det inderste af et Siv, som hun tørrede og stak ned gennem Tippen. Der fortælles om hende, at hun spøgede i Søndergaard i Øsløs, hvor hun havde tjent som ung, og hvor hun skulde have født et Barn i Dølgemaal. og dræbt det. Tidlig hver Morgen blev Hestene og Hundene saa urolige, naar Spøgelset kom. En Pige i Gaarden vilde prøve at komme det til Hjælp og raadførte sig med Pastor Lund derom, og han sagde, at hvis hun havde Mod, kunde hun maaske nok hjælpe det, den hun maatte være stærk i sin Tro. Men da hun saa mødte Spøgelset og spurgte, om hun kunde hjælpe det, for saa vilde hun gerne, hvis det kunde ske i Guds Navn, kunde hun alligevel ikke holde Synet ud, men faldt om og fik Krampe.

Overtro var der som sagt ikke saa lidt af paa Hannæs i gamle Dage. Saaledes var der nogle, der troede, at man kunde vænne Duer ved at fremsige følgende Vers:

"Huset er Øde,
Folkene er døde,
her skal I have jer Føde".

Samtidig tog man en Due i Vingerne og lod den skrabe med Klørerne over Ildstedet (æ Pald), saa skulde den nok blive. Det gjaldt ogsaa andre Fugle, man vilde vænne. Men det var nu ikke alene Fugle, man troede at kunne vænne, men ogsaa Mennesker. En Pige i en af Byerne paa Sydhannæs, som var kommet til at staa i Forhold til en gift Mand, troede fuldt og fast, at hun var "væn". Hun sørgede og græd derover og bestemte tit, at nu vilde hun aldrig tage imod ham mere, men naar han saa kom og bankede paa hendes Dør, kunde hun ikke staa imod, hvad det saa skulde koste.

Om en Mand i Kærup i Tømmerby er det fortalt, at han havde en Ko, som absolut ikke vilde æde andet end Halmvisken i hans Kones venstre Træsko, kun den venstre. Den maatte jo absolut være forhekset, og han søgte Raad hos Maren Haaning, men om det hjalp, meldes der intet om.

En ung Pige var kommet tidlig ud at tjene, og hun længtes saadan, at hun næsten ikke kunde holde det ud. Men hendes Mor vidste Raad; hun tog nemlig nogle smaa Sten, vistnok 7, og syede dem ind i Underkanten af hendes Særk.

En Kone fik Besked om, at hendes Broder i København var meget syg og vist laa for Døden. Efter et lille Ophold sagde hun: "Ja, han dør, for æ Mus haar i

Vinter væt saa slem' ve' vor Tøj!" Og han døde da ogsaa. - Naar der var Nymaane, maatte Nyet ikke gerne ses før tredie Dag og ikke senere end niende Dag, for saa vilde Vejret blive daarligt; "yngre end 3 og ældre end 9 er skidt", sagde man, og ligeledes: Mandags Ny er sjælden god og Lørdags Ny er aldrig god. Om Lærken sagde man, at lige saa mange Dage, den synger før Kyndelmisse, lige saa mange Uger skal den tie efter. Hvis et Knippe Ærtehalm ved Ladedøren blæste fra Kyndelmisse Dag, saa betød det, at Foderet vilde slaa godt til, men blev det liggende, skulde der spares og passes paa. Det var ogsaa meget uheldigt at spille Kort i de Maaneder, hvis Navne der intet "r" var i.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1951, side 260-264)